

HALKI KİN ve DÜŞMANLIĞA TAHRİK
veya AŞAĞILAMA SUÇU

Dr. Celal Hakan KAN
Adana Bölge Adliye Mahkemesi
Ceza Dairesi Üyesi

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-399-368-9	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçu	47518
Yazar	Baskı ve Cilt
Celal Hakan KAN ORCID iD: 0000-0002-0621-4195	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	LAW000000
	DOI
	10.37609/akya.2798

Kütüphane Kimlik Kartı
Kan, Celal Hakan.

Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçu / Celal Hakan Kan.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.

579 s. ; 135x210 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253993689

1. Hukuk.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

*Yeryüzüne kin ve nefret tohumları eken
emperyalist güçler ile hesaplaşma gününü sabırla bekleyen
Türk milletinin asil çocuklarına...*

Doğu Türkistan'ın garip ve kimsesiz annelerine...

TAKDİM

Bir toplumu oluşturan bireyler ırk, din, dil, mezhep gibi özellikler bakımından farklılıklar gösterebilmektedir. Farklı özelliklere sahip kişiler arasında bir denge kurulması ve hoşgörü içerisinde yaşamalarının sağlanması esastan bu kişilerin sahip oldukları değişik özellikler nedeniyle bir suçun mağduru olmaları nefret suçlarını gündeme getirmektedir.

Dr. Celal Hakan Kan doktora tez aşamasına geçip, muhtelif konu önerileriyle geldiğinde, kendisinin hiç de hazırlıklı olmadığı, TCK'nın "Kamu Barışına Karşı Suçlar" bölümünde yer alan "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama" suçunu çalışmasını önerdik. Her zamanki nezaketiyle, aklında böyle bir konunun olmadığını ancak memnuniyetle bu konu üzerinde çalışabileceğini belirtti.

Hakan Bey, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun dışında inceleme konusunu oluşturan suçları 765 sayılı TCK 312. maddede "halkın bir kesimini alenen aşağılama ile halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik" suçu ile mukayese ederek; çalışmasını üç bölümle sınırlandırmıştır. Yine, madde başlığı altında esasında üç suçun düzenlendiğini belirterek; birinci bölümde ilgili suçlara ilişkin temel kavramlar ve uluslararası belgeler detaylı bir şekilde anlatılmış; ikinci bölümde halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik suçunun unsurları, tarihçesi, mukayeseli hukukta konunun nasıl incelendiği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise halkın bir kesimini ve dini değerleri alenen aşağılama suçları iki ayrı kısım halinde incelenmiştir. Ayrıca bu

suçlar ile ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin örnek kararlarına yer verilmiş ve bu suçların AİHM kararlarında nasıl değerlendirildiğine ve düşünceyi açıklama özgürlüğü kapsamında ele alınış biçimlerine değinilmiştir.

Hakan bey, nezaketi, son derece titiz ve özverili çalışması ve hiç bitmeyen akademi sevgisiyle çalışmasını tamamlamış, oybirliği ile doktora tez çalışması “başarılı” bulunmuştur. Süreç içerisinde Adana'dan İstanbul'a neredeyse her hafta sonu gelerek, hiçbir güçlüğü gerekçe göstermeksizin çalışmıştır.

Ülkemizi çok derinden etkileyen 6 Şubat depreminde bölgede kıymetli eşi ile birlikte bizzat görev aldığını, günlerce uykusuz, kendi çocuklarından ayrı, ailesini kaybetmiş çocuklara babalık ettiğini yakından bilen biri olarak o dönem çalışmalarına ara vereceğini düşünmüştüm. Ancak kendisi belirttiğim üzere, hiçbir güçlüğü gerekçe göstermeksizin yine ilk fırsatta gelip, gözyaşları içerisinde çalışmalarına devam etmiştir. Tez sürecinde sadece danışmanlar katkı sağlamazlar diye düşünüyorum zira ben kendisinden o dönemde çok şey öğrendim.

Bunca emekle yazıldığını bildiğim bu çalışmayı başarıyla tamamlayan Hakan Bey'i kutluyorum. Çalışmanın ilgili suç tipine ilişkin araştırma yapacak herkese katkı sağlayacağına inanıyorum.

Esra ALAN

Dr. Öğretim Üyesi

ÖN SÖZ

Nefret söylemi ve nefret suçları; bireysel hakları, insan onurunu ve eşitliği tehdit ederek ya da toplumsal gruplar arasındaki gerilimi artırarak kamu barışını ve düzenini bozmakta ve huzur içinde bir arada yaşamayı tehlikeye atarak toplumları zehirlemektedir. Bu tür söylemler, bireylerin hayatlarını ve kamusal yaşamın her alanını etkiler. Toplumun üyeleri arasındaki sosyal uyumu, dayanışmayı ve güveni aşındırır. Nefret söylemi, demokrasinin var olamayacağı rasyonel kamusal tartışmaları engelleme potansiyeline de sahiptir. Hukukun üstünlüğünü tehlikeye atma ve hakların kötüye kullanılmasına yol açma ihtimali bulunmaktadır.

Nefret söylemine karşı özgürlükçü duruş, devletin ve toplumsal çoğunluğun her koşulda demokratik prensipleri koruyacağı veya nefret söylemi kullanan bireyleri yönetim kademelerinden uzaklaştıracağı varsayımı üzerine inşa edilmiştir.

Hiçbir toplum nefret belirtilerinden muaf değildir. Ancak bunların minimum seviyeye düşürülmesi; toplumun derinliklerine inmesinin ya da derinleştirilmesinin engellenmesi, hukuksal ve sosyal önlemlere bağlıdır. Nefret söyleminin, kin ve düşmanlığa tahrik/aşağılama bağlamında yaptırımı bağlanması diğer bir deyişle bu tür söylemlerin cezalandırılması gerekmektedir.

İnceleme konumuzu oluşturan eylemlere ilişkin yaptırımların TCK bakımından bir kısım kaynağını ise 216. maddede düzenlenen suç tipleri oluşturmaktadır. İlgili maddede düzenlenen suç tiplerini dikkate alarak hazırlamış olduğumuz

tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Sonuç bölümünde ise suç tipleri ile ilgili olarak düşünce ve çözüme ilişkin önerilerimiz sunulmaktadır.

Birinci bölümde inceleme konumuzu oluşturan suçlar ile alakalı temel kavramlar ve uluslararası belgeler detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bu bağlamda “*nefret kavramı, nefret söylemi, nefret suçları, ayrımcılık ve düşünceyi ifade özgürlüğü*” gibi kavramlar açıklandıktan sonra düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün sınırlarını düzenleyen birtakım uluslararası belgeler hakkında bilgi verilmiştir.

Halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik suçunun anlatıldığı ikinci bölümde, öncelikli olarak suç tipinin tarihsel gelişimi ve suç tipiyle ilgili genel açıklamalar aktarılmıştır. Bu aktarımın ardından yine ikinci bölüm kapsamında suçun unsurlarına dair bilgiler verilmekle beraber halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik suçu açısından oldukça önemli olan ve üzerinde fazlasıyla durulan aleniyet kavramıyla ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Bunlara ek olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 216. maddesinin üç fıkrası için de büyük öneme sahip olan ve her üç fıkra için de ortak kavram olma özelliği bulunan halk kesimi ve halk kavramlarına dair açıklamalar da bu bölümde anlatılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünün ilk kısmında, Türk Ceza Kanunu’nun 216. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen “halkın bir kesimini alenen aşağılama suçu” aktarılmıştır. İkinci kısmında ise “dinî değerleri alenen aşağılama suçu” anlatılmıştır. Üçüncü bölümde de ikinci bölümde olduğu gibi öncelikle bu suçların tarihsel gelişimleri ve suçlar ile ilgili genel açıklamalara yer verilerek aktarıma başlanmıştır. Devamında korunan hukuki değerler ve suçların yasal unsurları gibi hususlar anlatıldıktan sonra bu suçlar ile ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin kararlarına yer verilmiş ve AİHM kararlarında

nasıl değerlendirildiklerine ve düşünceyi ifade özgürlüğü kapsamında ele alınış biçimlerine değinilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması ve ortaya çıkması sırasında, akademik bilgi ve tecrübesi ile adeta ışığım ve kutup yıldızım olan, Türk hukuk sistemine değerli eserler kazandıran ve onca yoğunluğuna rağmen lütfedip bana vakit ayıran Prof. Dr. Mehmet Emin ARTUK'a tüm hukuk camiası adına teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın nihayete ermesinde emekleri geçen ve düşünceleri ile çalışmamın gelişmesine katkı sunan Prof. Dr. Hasan SINAR, Dr. Öğretim Üyesi Serdar TALAS, Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül SEZGIN HUYSALA,

Tanıştığımız günden bu yana her zaman yanımda olan, yazım aşamasında beni uzun süreler dinleyerek yol gösteren, zorlandığım anlarda adeta bütün işini gücünü bırakarak çalışmamın tamamlanması için elinden gelen yardımı esirgemeyen, eserlerinden ziyadesiyle istifade ettiğim Dr. Öğretim Üyesi Özge APIŞE,

En başından beri bana inanan ve güvenen, lütfedip danışmanlığımı kabul eden, bütün telefon aramalarım ya da mesajlarım dönüş yaparak uzaktan dahi olsa beni dakikalarca sabırla dinleyen, inanılmaz yoğunluğuna rağmen konu belirleme, kaynak temini, tasnif ve yazım aşamalarında gösterdiği özveri ve yardımları ile çalışmamı tamamlamama sonsuz destek olan doktora tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Esra ALAN'a,

Bu çalışmaya başladığım andan itibaren benden desteklerini esirgemeyen Adana Cumhuriyet Başsavcısı Bilal GÜMÜŞ, Adana Bölge Adliye Mahkemesi Hakan KUZU, Adana Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesi Başkanı Ali Osman SAMSA, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesi Başkanı Hacı Ali ALAY, Adana Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesi üyeleri olan Hakim Kemal ÇALIŞKAN, Hakim Tufan

ARSLANTAŞ, 4. Ceza Dairesinin vefakar çalışanları müdür Fatma AKTAŞ ile zabıt katipleri Emine ERSOY, Nuray BATTAL, Erdal ARSLAN, Pınar KAYA ve Büşra ALÇI'ya,

Kıymetli yol arkadaşlarım Dr. Haşim ÖZKURT ve Dr. Uğur AŞIK'a,

Yabancı eser tasnifi ve çeviri aşamalarında bana sonsuz destek sunan Doç. Dr. Gülnara GAINUTDINOVA'ya

Eserin yazım aşamasında bir an olsun yanımdan ayrılmayan ve desteklerini esirgemeyen Cumhuriyet Savcıları Oğuz YENEL ve Seher SOLMAZ'a,

Eğitim sevdalısı, iş insanı, kadim dostlarım ve kardeşlerim olan Bekir ÖZÇETE ve Mehmet ASLAN'a,

Bu eserin baskı ve dizgisinde büyük emekleri olan akademisyen kitap evinin değerli çalışanlarına ve Emircan YILDIZ ile Dr. Aykut ERK'e,

Gündoğdu Vakfı Sanat Direktörü Musa HATAN'a,

Gündoğdu Vakfı Başkanı Dr. Gökhan GÜNDOĞDU'ya

Yoğun iş temposunun üzerine bir de tez çalışmamın yoğunluğundan kaynaklanan stresli günlerimde beni bir an olsun yalnız bırakmayan annem Fatma KAN ve çocuklarıımın annesi Huriye Küpeli KAN ile sabırla çalışmamın tamamlanmasını bekleyen çocuklarıım Bilge, Aykağan ve Hilal'e en derin ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Uzun bir çalışmanın sonunda ortaya çıkan eserin, inceleme konusu suç tipleri ile ilgili araştırma yapacak herkese ve tüm hukuk camiasına katkı sağlayacağına inanıyorum.

Dr. Celal Hakan KAN

29.10.2023 – Çukurova

“Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşışılama Suçları” başlıklı bu çalışma, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde ve Dr. Öğretim Üyesi Esra ALAN’ın danışmanlığında hazırlanan bir doktora tezi olup, 11.05.2023 tarihinde Prof. Dr. Mehmet Emin ARTUK, Doç. Dr. Hasan SINAR, Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül SEZGİN HUYSAL, Dr. Öğretim Üyesi Serdar TALAS ve Dr. Öğretim Üyesi Esra ALAN’dan oluşan jüri tarafından oybirliği ile başarılı bulunmuş ve kitap haline getirilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
------------	---

BÖLÜM 1

Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçları ile İlgili Temel Kavramlar.....	13
1.1. Genel Olarak.....	13
1.2. Nefret Kavramı.....	14
1.3. Nefret Söylemi.....	14
1.4. Nefret Suçları.....	19
1.5. Ayrımcılık.....	22
1.6. Düşünceyi İfade Özgürlüğü.....	24
1.6.1. Düşünceyi İfade Özgürlüğünün Kapsamı.....	32
1.6.1.1. Bilgi Alma ve Öğrenme Özgürlüğü.....	36
1.6.1.2. Kanaate Sahip Olma Özgürlüğü.....	37
1.6.1.3. Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü.....	38
1.6.2. Düşünceyi Açıklama Özgürlüğünün Sınırlandırılması.....	39
1.6.3. Sınırlamanın Şartları.....	46
1.6.3.1. Sınırlamanın Kanunla Öngörölmüş Olması.....	51
1.6.3.2. Sınırlamanın Meşru Bir Amaca Dayanması.....	53
1.6.3.3. Sınırlamanın Demokratik Bir Toplumda Gerekli Olması.....	55
1.6.4. Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğünün Sınırlarını Belirleyen Uluslararası Belgeler.....	60
1.6.4.1. BM Antlaşması.....	61
1.6.4.2. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB).....	62

İçindekiler

1.6.4.3. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (MSHS)	64
1.6.4.4. Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme	66
1.6.4.5. Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi	67
1.6.4.6. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	70

BÖLÜM 2

Halkı Kin ve Düşmanlığa Alenen Tahrik Suçu (TCK MADDE 216/1).....	85
2.1. Suç Tipinin Tarihsel Gelişimi ve Genel Açıklamalar	85
2.2. Korunan Hukuki Değer	107
2.2.1. Kamu Düzeni Kavramı	109
2.2.2. Kamu Barışı Kavramı	120
2.3. Suçun Unsurları.....	123
2.3.1. Suçun Maddi Unsurları.....	123
2.3.1.1. Fiil	129
2.3.1.1.1. Tahrik Kavramı ve Tahrik Niteliğindeki Fiiller.....	134
2.3.1.1.2. Tahrik Kavramına İlişkin Değerlendirme	146
2.3.1.1.3. Tahrikin Hukuki Niteliği	152
2.3.1.1.4. Haksız Tahrik Kavramı.....	159
2.3.1.1.5. Kin ve Düşmanlık	163
2.3.1.1.6. Aleniyet	166
2.3.1.1.7. Hukuki Açından Aleniyet Kavramı	173
2.3.1.1.7.1. Aleniyetin Tespitinde Göz Önüne Alınan Hususlar	175
2.3.1.1.7.1.1. Fiilin Meydana Geldiği Yer.....	175
2.3.1.1.7.1.2. Fiilin Algılanabilirliği	181

İçindekiler

2.3.1.1.7.1.3. Fiilin Kapalı Bir Topluluk İçinde Gerçekleştirilmesi	187
2.3.1.1.8. Aleniyet Kavramına İlişkin Değerlendirme	189
2.3.1.2. Netice Kavramı	190
2.3.1.2.1. Suçun Tamamlanma Anı	193
2.3.1.3. Fail	198
2.3.1.4. Mağdur	198
2.3.1.4.1. Halk ve Halkın Bir Kesimi Kavramları	198
2.3.1.4.2. Sosyal Sınıf	205
2.3.1.4.3. Irk	209
2.3.1.4.4. Din	211
2.3.1.4.5. Mezhep	216
2.3.1.4. Bölge	217
2.3.1.4.7. Cinsiyet	218
2.3.1.4.8. Değerlendirme	219
2.3.1.5. Konu	224
2.3.1.5.1. Genel Açıklamalar	224
2.3.1.5.2. Kamu Güvenliği	227
2.3.1.5.3. Açık ve Yakın Tehlike Teorisi	229
2.3.1.5.3.1. Teorinin Tarihsel Gelişimi	229
2.3.1.5.3.2. Türk Hukuk Sistemi İçinde Açık ve Yakın Tehlike Teorisi	233
2.3.1.5.3.3. Açık ve Yakın Tehlike Kavramının Hukuki Niteliği	238
2.3.1.5.3.4. Kamu Güvenliği Açısından Açık ve Yakın Tehlikenin Varlığı	241
2.3.1.5.3.5. Değerlendirme	245
2.3.1.6. Nitelikli Unsur	248
2.3.1.6.1. Suçun Basın ve Yayın Yoluyla İşlenmesi	249

İçindekiler

2.3.2. Suçun Manevi Unsuru.....	255
2.3.3. Suçun Hukuka Aykırılık Unsuru.....	259
2.4. Suç Tipinin Benzer Suçlarla Mukayesesi.....	261
2.4.1. Halk Arasında Korku ve Panik Yaratmak Amacıyla Tehdit Suçu.....	261
2.4.2. Suç İşlemeye Tahrik Suçu.....	264
2.4.3. Suçu ve Suçluyu Övme Suçu.....	267
2.4.4. Kanunlara Uymamaya Tahrik Suçu.....	269
2.4.5. Nefret ve Ayrımcılık Suçu.....	272
2.4.6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine Karşı Silahlı İsyan Suçu.....	275
2.4.7. Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Toplumda Nefret Duyguları Oluşturma Kabahati.....	278
2.5. Mukayeseli Hukuktaki Düzenlemeler.....	281
2.5.1. Almanya.....	283
2.5.2. Fransa.....	288
2.5.3. İtalya.....	293
2.5.4. İsviçre.....	294
2.5.5. İspanya.....	296
2.5.6. Hollanda.....	298
2.5.7. Değerlendirme.....	301
2.6. Suçun Özel Görünüş Şekilleri.....	304
2.6.1. Teşebbüs.....	304
2.6.2. İştirak.....	309
2.6.3. İçtima.....	314
2.7. Suçun Yaptırımı – Soruşturma Usulü ve Yetkili Mahkeme.....	317
2.7.1. Yaptırım.....	319
2.7.2. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	321

BÖLÜM 3

Halkın Bir Kesimini ve Dini Değerleri Alenen Aşağılama Suçları	327
3.1. Genel Açıklamalar	327
3.2. Halkın Bir Kesimini Alenen Aşağılama Suçu.....	327
3.2.1. Tarihsel Gelişimi.....	327
3.2.2. Suçla Korunan Hukuki Değer	334
3.2.3. Suçun Unsurları.....	335
3.2.3.1. Suçun Maddi Unsurları.....	335
3.2.3.1.1. Fiil	335
3.2.3.1.1.1. Aşağılama Kavramı	337
3.2.3.1.1.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Halkın Bir Kesimini Aşağılama	344
3.2.3.1.1.3. Değerlendirme.....	352
3.2.3.1.2. Netice.....	354
3.2.3.1.3. Fail	355
3.2.3.1.4. Mağdur	355
3.2.3.1.5. Konu	358
3.2.3.1.6. Nitelikli Unsur.....	359
3.2.3.1.6.1. Suçun Basın ve Yayın Yoluyla İşlenmesi.....	360
3.2.3.2. Suçun Manevi Unsuru.....	361
3.2.3.3. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	362
3.2.3.3.1. AİHM'nin Halkın Bir Kesimini Aşağılama Niteliğindeki Fiilleri Düşünceyi İfade Özgürlüğü Açısından Değerlendirmesi.....	363
3.2.3.3.2. Değerlendirme	367
3.2.4. Suç Tipinin Benzer Suçlarla Mukayesesi	369
3.2.4.1. Nefret ve Ayrımcılık Suçu	369

İçindekiler

3.2.4.2. Kişinin Dinî, Siyasi, Sosyal, Felsefi İnanç, Düşünce ve Kanaatlerini Açıklamasından, Değiştirmesinden, Yayıma Çalışmasından, Mensup Olduğu Dinin Emir ve Yasaklarına Uygun Davranmasından Dolayı Hakaret Suçu.....	372
3.2.4.3. İbadethanelere ve Mezarlıklara Zarar Verme Suçu ...	374
3.2.4.4. Halkın Bir Kesiminin Benimsediği Dinî Değerleri Alenen Aşağılama Suçu	376
3.2.4.5. Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama Suçu.....	378
3.2.4.6. Hakaret İçeren Tezahürat Suçu	379
3.2.4.7. Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Toplumda Nefret Duyguları Oluşturma Kabahati	380
3.2.5. Mukayeseli Hukuktaki Düzenlemeler.....	383
3.2.5.1. Almanya	383
3.2.5.2. İsveç	386
3.2.5.3. Fransa	388
3.2.5.4. Değerlendirme	390
3.2.6. Suçun Özel Görünüş Şekilleri	394
3.2.6.1. Teşebbüs	394
3.2.6.2. İştirak	396
3.2.6.3. İçtima	397
3.2.7. Suçun Yaptırımı, Soruşturma Usulü ve Yetkili Mahkeme	399
3.2.7.1. Yaptırım.....	399
3.2.7.2. Soruşturma Usulü ve Yetkili Mahkeme	400
3.3. Dinî Değerleri Alenen Aşağılama Suçu	401
3.3.1. Suç Tipinin Tarihsel Gelişimi	401
3.3.2. Korunan Hukuki Değer	407
3.3.2.1. Din Özgürlüğü.....	410
3.3.3. Suçun Unsurları.....	429
3.3.3.1. Suçun Maddi Unsurları	429
3.3.3.1.1. Fiil	429

İçindekiler

3.3.3.1.1.1. Fiilin Kamu Barışını Bozmaya Elverişli Olması	432
3.3.3.1.1.2. AİHM Kararlarında Dinî Değerleri Aşağılama	434
3.3.3.1.1.3. Değerlendirme	449
3.3.3.1.2. Fail	454
3.3.3.1.3. Mağdur	456
3.3.3.1.4. Konu	457
3.3.3.1.4.1. Dinî Değer Kavramı	457
3.3.3.1.5. Nitelikli Unsur	464
3.3.3.1.5.1. Suçun Basın ve Yayın Yoluyla İşlenmesi	464
3.3.3.2. Manevi Unsur	466
3.3.3.3. Hukuka Aykırılık Unsuru	468
3.3.4. Suç Tipinin Benzer Düzenlemelerle Mukayesesi	469
3.3.4.1. İnanç, Düşünce ve Kanaat Hürriyetinin Kullanılmasını Engelleme Suçu	469
3.3.4.2. Nefret ve Ayrımcılık Suçu	472
3.3.4.3. Kişinin Mensup Bulunduğu Dine Göre Kutsal Sayılan Değerlerden Bahisle Hakaret Suçu	474
3.3.5. Mukayeseli Hukuktaki Düzenlemeler	476
3.3.5.1. Almanya	476
3.3.5.2. Fransa	479
3.3.5.3. İsviçre	481
3.3.6. Suçun Özel Görünüş Şekilleri	486
3.3.6.1. Teşebbüs	486
3.3.6.2. İştirak	490
3.3.6.3. İctima	492
3.3.7. Suçun Yaptırımı – Soruşturma Usulü ve Yetkili Mahkeme	495

İçindekiler

3.3.7.1. Yaptırım	495
3.3.7.2. Soruşturma Usulü ve Yetkili Mahkeme	497
SONUÇ	501
KAYNAKÇA	540

KAYNAKLAR

- Adam, Baki / Katar, Mehmet, Dinler Tarihi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2005.
- Ağırbaşı, Şennur, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Din ve Vicdan Özgürlüğü”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt 101, 2012.
- Akay, Hasan, İslami Terimler Sözlüğü, İstanbul 2005.
- Akgüner, Tayfun, “Milli Güvenlik Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 1985.
- Akıllıoğlu, Tekin, “Kamu Yararı Üzerine Düşünceler”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, Yaz 1988.
- Akkaş, Ahmet Hulusi, “İfade Hürriyeti Bağlamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik Suçu (TCK. m. 216/1)”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2006.
- Alacakaptan, Uğur, “Fikir ve Düşünce Özgürlüğü ve Tehlike Suçları, Çağdaş Batı Hukukunda Bu Konudaki Düşünce ve Uygulamalar, Türk Uygulaması ve Değerlendirilmesi”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000, Cilt. II, Ankara 2000.
- Alacakaptan, Uğur, Suçun Unsurları, AÜHFY, Ankara 1975.
- Aliefendioğlu, Yılmaz, İnsan Hakları Uluslararası Sözleşmelerinin İç Hukukta Doğrudan Uygulanması (Anayasa 90/son), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı 76, 2005.
- Alşahin, M. Emin, Yargıtay Kararları Işığında Mala Zarar Verme Suçları (5237 sayılı TCK. m. 151 vd.), Ankara 2010.
- Altıparmak, Kerem, Hasan ve Eylem Zengin / Türkiye Kararının Uygulanması (Başvuru No ve Tarihi: 1448/04-9 Ekim 2007), İzleme Raporu, 2013.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt VI, İstanbul 1993.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt X, İstanbul 1993.
- Ana Britannica, Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt XI, İstanbul 1993.
- Apiş, Özge, Halkı Kin ve Düşmanlığa Alenen Tahrik veya Aşağılama Suçları, 1. bs., Ankara 2017.
- Arslan, Zühtü, “İfade Özgürlüğünün Sınırlarını Yeniden Düşünmek: ‘Açık ve Mevcut Tehlike’nin Tehlikeleri”, Liberal Düşünce Dergisi, Cilt 6, Sayı 24, 2001.
- Artuk, M. Emin / Gökçen, Ahmet/ Yenedünya, Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 15. bs., Ankara 2015.

- Artuk, Mehmet Emin / Alşahin, Mehmet Emin “Dinî Değerleri Aşağılama Suçu” (TCK. m. 216/3), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 20, Sayı 1, 2014.
- Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Alşahin, Mehmet Emin / Çakır, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. bs., Ankara 2017.
- Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Yenidünya, Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13. bs., Ankara 2013.
- Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet / Yenidünya, Ahmet Caner, TCK Şerhi, Özel Hükümler, Cilt IV, Ankara 2009.
- Artuk, Mehmet Emin, “Cinsel Taciz ve Ceza Hukuku”, Prof. Dr. Yılmaz Günel’a Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 49, Sayı 3, 1994.
- Artuk, Mehmet Emin, “Din Hürriyeti Aleyhinde Cürümler”, İBD, Cilt 71, Sayı 7 – 8 – 9, 1997.
- Artuk, Mehmet Emin, “Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunlarından 1840 ve 1851 Tarihli Ceza Kanunlarının İncelenmesi”, Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları, S.16, 2013 Güz.
- Artuk, Mehmet Emin, “Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama Suçu (5237 sayılı TCK. m. 301)”, TBB Dergisi, Sayı 70, 2007.
- Artuk, Mehmet Emin, Din Hürriyeti Aleyhine Cürümler, İBD, Cilt 71, Sayı 7 – 8 – 9, 1997.
- Atakan, Arda, “Kamu Düzeni Kavramı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, 2007.
- Atalay, Esra, “Sanat Özgürlüğü Temel Hakkının Kapsamı ve Diğer Temel Hak ve Özgürlüklerle İlişkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2004.
- Ataman, Hakan, Nefret Suçlarını Farklı Yaklaşımlar Çerçevesinden Ele Almak: Etik, Sosyo – Politik ve Bir İnsan Hakları Problemi Olarak Nefret Suçları, in: Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları (Derleyen Yasemin Inceoğlu), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Aydın Tatlav – Türkiye Davası (Başvuru No: 50692/99), Kararın Özet Çevirisi, 2006.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 9. Madde Rehberi, Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü, 2020.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 17. Maddesine İlişkin Rehber, Hakları Kötüye Kullanma Yasağı, Ağustos 2020.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 11., 14. ve 15. Protokoller ile Değiştirilen Metin, https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf

- Aydar, Selahattin, “Çocuklarımıza Sahip Çıkalım” Millî Gazete, 11 Eylül 2001.
- Aydın, Devrim, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 19, Sayı 2, 2013.
- Aydın, Hüseyin, “Bir Güvenlik Tedbiri Olarak TBMM Üyeliğinden Yoksun Brakma”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3 Sayı 1 Yıl 2012.
- Aydın, Öykü Didem, “Düşünce Özgürlüğünün Anlamı ve İşlevi Işığında Düşünce Özgürlüğünü Sınırlamanın Anayasallığı”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2011.
- Aydın, Öykü Didem, “YTCK Açısından Salt İfade Suçu Tiplerine Eleştirel Bir Bakış”, Hukuki Perspektifler Dergisi, Sayı.6, Mayıs 2006.
- Ayhan, Ufuk, Metropol Alanlarda Kamu Güvenliği, Ankara 2008.
- Barnum, David G., “The Clear and Present Danger Test in Anglo-American and European Law”, San Diego International Law Journal, Volume:7, 2005-2006.
- Barry, Norman P., “Hukuki ve Siyasi Açından İfade Hürriyeti”, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla İfade Hürriyeti, Ankara 2003.
- Bayer, Judith / Bard, Petra, Hate Speech and Hate Crime in the EU and the Evaluations of Online Content Regulation Approaches, Brussels, 2020.
- Bayraktar, Köksal, Suç İşlemeye Tahrik Cürmü, İstanbul 1977.
- Bekar, Elif, “Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri (CMK m.223)”, İÜHFM, Cilt 75, Sayı 1, 2017.
- Bıçak, Vahit, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İfade Özgürlüğü, Ankara, 2002.
- Birden, Emre, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Yükümlülüklerle Aykırı Tedbirler Alabilme Yetkisinin Sınırı Olarak Keyfilik Yasağı”, Anayasa Hukuku Dergisi, Cilt 5, Sayı 10, 2016.
- Borovalı, Murat / Poyraz, Cemil, “Türkiye’de Cemevleri Sorunu: Haklar ve Özgürlükler Bağlamında Eleştirel Bir Yaklaşım”, Mülkiye Dergisi, Cilt 40, Sayı 3, 2016.
- Bulut, İlhan, Nefret Suçları, Ankara 2014.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt X, İstanbul 1988.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt XI, İstanbul 1988.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt XVI, İstanbul 1988.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt XVI, İstanbul 1988.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt XXI, İstanbul 1988.
- Bychawska-Siniarska, Dominika, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında İfade Özgürlüğünün Korunması, (Çeviren Köksal, Yuğçe Duygu), Avrupa Konseyi 2018.

- Can, Osman, Anayasa Değişiklikleri ve Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü, s. 18, www.anayasa.gov.tr, (son erişim tarihi: 22.02.2021).
- Centel, Nur / Zafer, Hamide / Çakmut, Özlem, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Cilt I, İstanbul 2015.
- Centel, Nur / Zafer, Hamide / Çakmut, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 7. bs., İstanbul 2011.
- Centel, Nur / Zafer, Hamide / Çakmut, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul 2014.
- Ceza Genel Kurulu Kararları, E. 2004/8-130, K. 2004/206, KT. 23.11.2004, Yargıtay Kararları Dergisi, Cilt 31, Sayı 3, Mart 2005.
- Cihan, Erol, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İkaz, İhtar, Hukuka Aykırı Vaad İle Telkin Kavramları”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 35, Sayı 1, Kış 1969.
- Cihan, Erol, “Ceza Hukukunda Propaganda Kavramı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 43, Sayı 1, 1977.
- Cihan, Erol, “Milli Duygulara Aykırı Propaganda Yapma Suçu (TCK. m. 142/b. 3)”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 43, Sayı 1, 1977.
- Cihan, Erol, “Sosyal Sınıfları Düşmanlığa Tahrik Suçu (TCK. m. 312)”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 40, Sayı 1, 1974.
- Cihan, Erol, “Yasalara İtaatsizliğe Tahrik Suçu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 36, Sayı 1, İstanbul, 1971.
- Çağlayan, M. Muhtar, Notlu ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, Cilt II, Ankara 1970.
- Çelik, Abdullah, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Eğitim Hakkı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 6, Sayı 20, Ocak 2015.
- Çetin, Erol, Basın Hukuku, 4. bs., Ankara 2008.
- Dayınlarlı, Kemal, “Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni”, Yaşar Karayalçın’a Armağan, Ankara 1988.
- Demir, Hande Seher, “Vicdani Ret Hakkı”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 4, 2011.
- Demir, Hande Seher, AİHS Sisteminde Din ve Vicdan Özgürlüğü, Ankara: 2011.
- Demirbaş, Timur, “Nefret Söylemi ve Nefret Suçları”, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaşa Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017.
- Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. bs., Ankara 2017.
- Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. bs., Ankara 2012.
- Demirbaş, Timur, Türk Ceza Kanunu’nda Özel Haksız Tahrik Halleri, İstanbul 1985.
- Demren, Burcu Dönmez, “Ceza Sorumluluğunu Azaltan Bir Neden Olarak Haksız Tahrik”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 71, Sayı 1, 2013.

- Develliođlu, Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, 10. bs., Ankara 1992.
- Develliođlu, Ferit, Osmanlıca ve Türkçe Ansiklopedik Lügat, 11. bs., Ankara 1993.
- Diñer, Hülya, “Bir Suç Olarak Dine Hakaret, İfade Özgürlüğü ve “Dini Hislere Tanınan Koruma”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, Cilt 7, Sayı 2, Bahar 2010.
- Dizdarođlu, Ali, TBMM Tutanak Dergisi, 1987, 17. Dönem, 4. Yasama Yılı, 108. Birleşim.
- Doğan, Lütfi, “Din ve Toplum”, Sosyoloji Konferansları Dergisi, Sayı 17, 1979.
- Doğan, Recep, “Hakaret Suçu ve AİHM Kararlarında İfade Özgürlüğünün Sınırları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt, 9, Sayı 17, Haziran 2021.
- Dođru, Osman / Nalbant, Atilla, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi: Açıklama ve Önemli Kararlar, Cilt II, Ankara 2013.
- Dost, Süleyman, Avrupa İnsan Hakları Yargısında İfade Özgürlüğü ve Türkiye, Fakülte Kitabevi, 2001.
- Dönmezer, Sulhi / Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, Cilt I, 9. bs., İstanbul 1985.
- Dönmezer, Sulhi, “Din, Vicdan ve Kanaat Özgürlüğü”, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi, Cilt 14, Sayı 42, Ocak 2005.
- Dönmezer, Sulhi, Ceza Hukuku Özel Kısım, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler, 5.bs., İstanbul 1983.
- Dönmezer, Sulhi, Toplum Bilim, 11. bs., İstanbul 1994.
- Dutertre, Gilles, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler, Avrupa Konseyi Yayınları, Kasım, 2003.
- Duymaz, Erkan, “İfade Özgürlüğünün Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Korunması Üzerine Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, 2013.
- Eđinli, Ayşen Temel / Nazlı, Azra Kardelen, “Kültürün Koruyucu Gücü: Kültürel Semboller”, Egemia, Sayı 2, 2018.
- Engintalay, Osman, Tatlav / Türkiye Davası, İstanbul Barosu Dergisi, AİHM Kararları, 80 (3), 2006.
- Erdem, Fazıl Hüsnü, “Düşünce Özgürlüğü ve Demokrasi”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 1, Ankara 1998.
- Erdem, Fazıl Hüsnü, “TCK’nun 312. Maddesinin Koruduđu Hukuksal Deđerin Kısa Bir Analizi: Türk Devlet Düzeni V. Demokratik Kamu Düzeni”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 52, Sayı 1, Bahar 2003.
- Erdoğan, Mustafa, “Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif”, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla İfade Hürriyeti, Ankara 2003.

- Erdoğan, Mustafa, “Sivil Özgürlük Olarak Din ve Vicdan Özgürlüğü”, Liberal Düşünce Dergisi, Sayı 21, Kış 2001.
- Erem, Faruk / Danışman, Ahmet / Artuk, Mehmet Emin, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997.
- Erem, Faruk / Toroslu, Nevzat, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 9. bs., Ankara 2003.
- Erem, Faruk, “Suç İşlemeye Tahrik”, Adalet Dergisi, Cilt 46, Sayı 1, Ocak 1955.
- Erem, Faruk, “Suça İştirak”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 1946.
- Erem, Faruk, Türk Ceza Hukuku Hususi Hükümler, Cilt II, Ankara 1965.
- Ergüne, Elif, “Tehlike Suçları Bağlamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçları (TCK m 216)”, İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt 78, Sayı 3, 2020.
- Erkal, Mustafa E., Sosyoloji, 3. bs., İstanbul 1987.
- Erman, Barış, “İnanç, Düşünce ve Kanaat Hürriyetinin Kullanılmasını Engelleme Suçu (TCK m. 115)”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2017.
- Erman, Sahir, Hakaret ve Sövme Suçları, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989.
- Ersan, Aykut, “Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 111, 2014.
- Ersoy, Uğur, “Çağımızın Pandemisi: Nefret Suçları”, TAAD, Cilt 9, Sayı 35, Temmuz 2018.
- Ersoy, Uğur, “Nefret ve Ayrımcılık Suçu (TCK M. 122)”, ÇHD, Sayı 34, 2017.
- European Parliament Study, The European Legal Framework on Hate Speech, Blasphemy and It's Interaction with Freedom of Expression, Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2015.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi, Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri, Ankara 1980.
- Free Word Centre, “Prohibiting Incitement to Discrimination, Hostility or Violence”, Policy Brief, London, 2012.
- Fribergh, Erik / Kjaerum, Morten, Avrupa Hukuku Ayrımcılık Yasağı El Kitabı, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2010.
- Giddens, Anthony, Sosyoloji, (Çeviren Özel, Hüseyin), İstanbul 2013.
- Gökçen, Ahmet, Halkı Kin ve Düşmanlığa Açıkça Tahrik Cürmü, TCK madde 312/2, Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara 2002.
- Gökçen, Ahmet, Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1987.

- Göktepe, Hüseyin, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Nefret Söylemi ve Dine Hakaret”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt 7, Sayı 25, Şubat 2016.
- Gölcüklü, Feyyaz, “Ahalîyi Suç İşlemeğe Alenen Tahrik ve Teşvik”, Türk Hukuk Ansiklopedisi, Cilt I, Ankara 1962.
- Göze, Ayferi, Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, 7. bs., İstanbul 1995.
- Gözler, Kemal, İdare Hukuku, Cilt II, 2. bs., Bursa 2009.
- Gözübüyük, A. Şeref / Gölcüklü, Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması, 9. bs., Ankara 2011.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat, Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması Hususi Kısım-Cürümler, Cilt II – III, 2. bs., Ankara: Sevinç Matbaası, t.y.
- Gül, Cengiz / Çakan, Seher, “AİHM Kararları Işığında Nefret, Şiddet ve Müstehcen İçerikli Söylemler Bakımından İfade Özgürlüğünün Sınırlandırılması”, ERÜHFD, Cilt 13, Sayı 1, 2018.
- Gülseren, Fehmi Şener, “Ceza Hukukunda Aleniyet Kavramı”, EUL Journal of Social Sciences, V (I), LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Haziran 2014.
- Gültekin, Nil Melek, Fransa, İtalya ve Türkiye’de Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü Kapsamında Dinî Sembollerin Kullanımı, Suç ve Ceza, Ceza Hukuku Dergisi, Sayı 3, Temmuz, Ağustos, Eylül 2010.
- Günday, Metin, İdare Hukuku, 10. bs., Ankara 2011.
- Günday, Metin, İdare Hukuku, 6. bs., Ankara 2002.
- Gündel, Ahmet, Yeni Türk Ceza Kanunu Açıklaması, Cilt IV, Ankara 2009.
- Gündüz, Aslan, “Türkiye’nin AB Üyeliği ve AB’de Din Özgürlüğü”, Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2000.
- Gündüz, Şinasi, Yaşayan Dünya Dinleri, (Ed. Gündüz, Şinasi), Ankara 2007.
- Gürler, Cemalettin, “Nefret Suçları ve İş Hayatı”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 68, Sayı 2010/1, 2010.
- Hafızoğulları, Zeki / Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2014.
- Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 20. bs., Ankara 2017.
- Heinrich, Bernd, Ceza Hukuku Genel Kısım-I, (Ed. Ünver, Yener) Ankara 2014.
- Heywood, Andrew, Siyasetin Temel Kavramları, İstanbul 2012.
- <http://hudoc.echr.coe.int>, (son erişim tarihi: 30.05.2021).
- <http://www.eycb.coe.int>, (son erişim tarihi: 03.09.2022).
- <http://www.oas.org>, (son erişim tarihi: 30.11.2020).

Kaynaklar

- <http://www.proyectos.cchs.csic.es>, (son erişim tarihi: 30.05.2021).
- <http://www.turkukukuksitesi.com/mevzuat.php?mid=8474>, (son erişim tarihi: 22.09.2022).
- <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=handyside.pdf>, (son erişim tarihi: 19.01.2022).
- <https://definitions.uslegal.com/d/discrimination/>, (son erişim tarihi: 03.03.2022).
- <https://eur-lex.europa.eu/>, (son erişim tarihi: 02.09.2022).
- <https://heinonline.org>, (son erişim tarihi: 02.06.2021).
- <https://hudoc.echr.coe.int>, (son erişim tarihi: 04.06.2021).
- <https://hudoc.echr.coe.int>, (son erişim tarihi: 30.05.2021).
- <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf>, (son erişim tarihi: 30.05.2021).
- <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22appno%22:%22223144/93%22>}, (son erişim tarihi: 10.04.2021).
- <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22appno%22:%22223556/94%22>}, (son erişim tarihi: 13.04.2021).
- <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%22appno%22:%22259745/00%22>}, (son erişim tarihi: 29.04.2021).
- <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php>, (son erişim tarihi: 25.09.2022).
- <https://policehumanrightsresources.org/faber-v-hungary-40721-08>, (son erişim tarihi: 31.05.2021).
- <https://siyasipartikararlar.anayasa.gov.tr/SP/2001/2/1>, (son erişim tarihi: 25.11.2020).
- <https://sozluk.gov.tr>, (son erişim tarihi: 06.11.2020).
- <https://sozluk.gov.tr/>, (son erişim tarihi: 11.09.2022).
- <https://tandis.odihr.pl/handle/20.500.12389/20728>, (son erişim tarihi: 29.04.2021).
- <https://tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, (son erişim tarihi: 14.01.2022).
- <https://uyap.gov.tr>, (son erişim tarihi: 13.11.2020).
- <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance>, (son erişim tarihi: 12.06.2021).
- https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf, (son erişim tarihi: 15.01.2022).
- https://www.legifrance.gouv.fr/loda/article_lc/LEGIARTI000026268340/2012-10-12/, (son erişim tarihi: 16.01.2022).

- <https://www.legislationline.org/documents/id/20678>, (son erişim tarihi: 04.06.2021).
- <https://www.legislationline.org/documents/id/20678>, (son erişim tarihi: 04.06.2021).
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, (son erişim tarihi: 22.04.2021).
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, (son erişim tarihi: 23.04.2021).
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, (son erişim tarihi: 24.04.2021).
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, (son erişim tarihi: 24.04.2021).
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, (son erişim tarihi: 24.04.2021).
- <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-ceza-kanunu-765>, (son erişim tarihi: 22.09.2022).
- <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (son erişim tarihi: 23.09.2022).
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6112.pdf>, (son erişim tarihi: 15.01.2022).
- <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>, (son erişim tarihi: 01.09.2022).
- <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8458.pdf>, (son erişim tarihi: 25.09.2022).
- <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/02/20020219.htm#1>, (son erişim tarihi: 23.09.2022).
- <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/Download/Kararlar/EmsalAIHMKararlari/Jersild-Danimarka>, (son erişim tarihi: 30.05.2021).
- <https://www.un.org/>, (son erişim tarihi: 01.09.2022).
- <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4744.html>, (son erişim tarihi: 25.09.2022).
- https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc004/kanuntbmmc004/kanuntbmmc00400765.pdf, (son erişim tarihi: 25.09.2022).
- <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, (son erişim tarihi: 23.09.2022).
- Huster, Stefan, "Auschwitz Yalanı'nın Yasaklanması, Düşünce Özgürlüğü ve Federal Anayasa Mahkemesi", (Çeviren Aydın, Didem Öykü), Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2011.

- İçel, Kayıhan / Ünver, Yener / Hakeri, Hakan, Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Yasaları, 11. bs., İstanbul 2017.
- İçel, Kayıhan / Ünver, Yener, Kitle Haberleşme Hukuku, 8. bs., İstanbul 2009.
- İçel, Kayıhan, Kitle Haberleşme Hukuku, 3. bs., İstanbul 1990.
- İçel, Kayıhan, Suç Teorisi, 1. bs., İstanbul 1999.
- İhsan Taş Başvurusu, (Başvuru Numarası: 2014/11255), Karar Tarihi: 21/11/2017 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> (son erişim tarihi: 28.11.2020).
- İnceoğlu, Aytekin Asuman, Nefret Suçu Kavramı ve Türk Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi, in: Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları (Derleyen Yasemin İnceoğlu), İstanbul, Ayrıntı Yayınları 2012.
- İnceoğlu, Yasemin / Sözeri, Ceren: Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: “Ya sev ya terket ya da ...”, in: Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları (Derleyen: Yasemin İnceoğlu), İstanbul, Alternatif Bilişim 2012.
- İpekçiöğlü, Pervin Aksoy, Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs, Ankara 2009.
- Irish Human Rights and Equality Commission to the Department of Justice and Equality Public Consultation, “Review of the Prohibition of Incitement to HatredbAct 1989”, Dublin, 2019.
- Jescheck, Hans – Heinrich, Alman Ceza Hukukuna Giriş, (Çeviren Yenisey, Feridun), İstanbul 2007.
- Joelck, Wolfgang / Miebach, Klaus, Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band 3 80-184g StGB, Verlag C.H. Beck, München, 2012.
- Jolliffe, Darrick / Farrington, David, “The Criminal Careers of Those Imprisoned for Hate Crime in the UK”, European Journal of Criminology, 00(0), 2019.
- Kaboğlu, İbrahim Özden, “Din Özgürlüğü”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 46, Sayı 1, 1991.
- Kaboğlu, İbrahim Özden, İnsan Hakları Uluslararası Sözleşmelerinin İç Hukukta Doğrudan Uygulanması (Anayasa 90/son), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı 76, 2005.
- Kaboğlu, İbrahim Özden, Kolektif Özgürlükler, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1989.
- Kahraman, Ahmet, Dinler Tarihi, 7. bs., İstanbul 1999.
- Kanatöğlü, Korkut, “Laiklik ve Din Özgürlüğü”, TBB Dergisi, Sayı 109, 2013.
- Kanbur, Mehmet Nihat, “6352 Sayılı Kanun Değişiklikleri Çerçevesinde Türk Ceza Hukukunda İrtikâp Suçu (TCK m.250)”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. Cilt 19, Sayı 2, 2013.
- Kangal, Zeynel T, “Cezalandırılabilirliğin Objektif Koşulları”, İÜHFİM, İstanbul, Cilt 68, Sayı 1, 2010.

- Kangal, Zeynel Temel, “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 14, Sayı 3, 2010.
- Kansu, Akasya / Akad, Mehmet, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin 16 Eylül 2014 Tarih ve 21163/11 Sayılı Mansur Yalçın ve Diğerleri / Türkiye Kararına İlişkin Değerlendirme”, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, Haziran 2015.
- Kapani, Münci, Kamu Hürriyetleri; Teorik ve Pozitif Gelişmeler, Hürriyetlerin Korunması Problemi, Ankara 1970.
- Karaaslan, Erol, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Yapısı ve Yargılama Yöntemi”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 3, 2004.
- Karadeniz, Serra, Nefret Söylemi Kapsamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik Suçu, Galatasaray Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2012.
- Karan, Ulaş, “Eşitlik İlkesi ve Ayrımcılık Yasağı: Hukuksal Çerçeve”, Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar, Kenan Çayır / Müge Ayan Ceyhan (Derleyen), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2013.
- Karan, Ulaş, “Yeni Türk Ceza Kanunu 216. Maddesi ve Anlatım Özgürlüğü”, İstanbul Barosu Dergisi, Eylül-Ekim 2005.
- Karan, Ulaş, Nefret İçerikli İfadeler, İfade Özgürlüğü ve Uluslararası Hukuk, in: Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları (Derleyen: Yasemin İnceoğlu), İstanbul 2012.
- Kıyak, Fahrettin, “Ceza Kanunu Tatbikatında Aleniyet”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 5, Sayı 4, 1959.
- Kıyak, Fahrettin, “Suç İşlemeğe Tahrik Cürümleri”, Adalet Dergisi, Cilt 52, Sayı 9 – 10, 1961.
- Kilis Milletvekili Hasan Kara ile 2 Milletvekilinin; Türk Ceza Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/452); Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, S. Sayısı: 901.
- Kimlya vd. v. Rusya, Başvuru No.76836/01 ve 32782/03, 01.10.2009.
- Kindhäuser, urs, Neumann, Ulfrid, Paeffgen, Hans-Ullrich, Nomoskommentar, Strafgesetzbuch Band 2, 4. Auflage, 2013.
- Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. bs., Ankara 2012.
- Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. bs., Ankara 2013.
- Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4. bs., Ankara 2017.
- Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2015.

- Koca, Mahmut, Türk Ceza Kanunu'nun 159. Maddesi Üzerine Bir İnceleme II, Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birselle Armağan, İzmir 2001.
- Kunter, Nurullah, Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi, İstanbul 1954.
- Kurt, Abdurrahman, "Sosyolojik Din Tanımları ve Dine Teolojik Bakış Sorunu", UÜİFD, Cilt 17, Sayı 2, 2008.
- Kutluk, Abdulkadir, Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik Suçu, Dicle Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kutlular / Türkiye, B. No: 73715/01, 29.4.2008, s. 36 – 38, <https://hudoc.echr.coe.int> (son erişim tarihi: 16.04.2021).
- Kuzu, Burhan, "Düşünceleri Açıklama Özgürlüğü Alanında Geldiğimiz Nokta", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 59, Sayı 1 – Güz 2001.
- Kuzu, Burhan, İnsan Hakları Uluslararası Sözleşmelerinin İç Hukukta Doğrudan Uygulanması (Anayasa 90/son), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı 76, 2005.
- Küçük, Abdurrahman / Tümer, Günay / Küçük, Mehmet Alparslan, Dinler Tarihi, 4. bs., Ankara 2012.
- Küçük, Adnan, İfade Özgürlüğünün Unsurları, Ankara 2003.
- Law Commission, "Hate Crime: Final Report", United Kingdom, 2012.
- Lawrence, Frederick, M. Resolving The Hate Crimes/Hate Speech Paradox: Punching Bias Crimes and Protecting Racist Speech, Notre Law Review, Vol. 68, Iss. 4, 2014.
- Lawson, Rick, "İfade Hürriyetini Güvenceye Almak", Teorik ve Pratik Boyutlarıyla İfade Hürriyeti, (Ed. Özipek, Bekir Berat), Ankara 2003.
- Macovei, Monica, İfade Özgürlüğü, Ankara 2012.
- Mahmutoğlu, Fatih Selami, "Kusurluluk Prensibi Açısından Azmettirenin Ceza Sorumluluğu", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 68, Sayı 1, Bahar 2015.
- Malkoç, İsmail, Açıklamalı – İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu (madde 150-241), Ankara 2013.
- Malkoç, İsmail, Açıklamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt III, Ankara 2013.
- Malkoç, İsmail, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler (170-345), Cilt II, Ankara, 2006.
- Malkoç, İsmail, Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu Madde: 188-345, Ankara 2007.
- Marshall, Gordon, (Çeviren Akınbay, Osman / Kömürcü, Derya), Sosyoloji Sözlüğü, Ankara 1999.
- Massaro, Toni M., Equality and Freedom of Expression: The Hate Speech Dilemma, William – Mary Law Review, Volume: 32, Issue: 2, 1991.

- Meran, Necati, Sulh Ceza Davaları, Ankara 2007.
- Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Cilt IX, İstanbul 1991.
- Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Cilt. III, İstanbul 1991.
- Miş, Nebi, “Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi”, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, Bahar 2011.
- Murat Türk Başvurusu (2), (Başvuru Numarası: 2013/7082), Karar Tarihi: 29/6/2016, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> (son erişim tarihi: 29.11.2020).
- Murdoch, Jim, Düşünce Vicdan ve Din Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. Maddesinin Uygulanmasına Dair Kılavuz Kitap, İnsan Hakları El Kitapları, (Çeviren Cengiz, Serkan), 1. bs., Ankara 2013.
- Nal, Sabahattin, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 57, Sayı 4, 2002.
- Okumuş, Ali, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türkiye'de İfade Hürriyeti, Ankara: Adalet Yayınları, 2007.
- OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, Understanding Hate Crimes A Handbook for Ukraine, Warsaw, 2015.
- Ögel, Ragıp, “Askerleri Askerlik Vazifeleri Aleyhine Teşvik”, Adliye Ceridesi, Cilt 32, Sayı 4, Ankara 1941.
- Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992.
- Önder, Ayhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4. bs., İstanbul 1994.
- Önder, Ayhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 1991.
- Öner, Mehmet Zülfü, İngiltere Hukukunda Nefret Suçları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 116, 2015.
- Özar, Süleyman, “İfade Özgürlüğünü Kısıtlamada Meşru Bir Amaç Olarak Dini Duyguların Korunması: “E.S. v. Avusturya” Davası” Adalet Dergisi, Sayı 2, 2020.
- Özbek, Veli Özer ve Diğerleri, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. bs., Ankara 2012.
- Özbek, Veli Özer ve Diğerleri, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 6. bs., Ankara, 2015.
- Özbey, Özcan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları, AÜHFHD, Cilt 62, Sayı 1, 2013.
- Özdemir, Ali, “Kamu Düzeni” ve “Kamu Güvenliği” Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım (Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Sınırlandırılması Örneği”, International Journal of Legal Progress, Cilt 2, Sayı 2, Güz 2016.

- Özek, Çetin / Çalışlar, Oral, Düşünce ve İfade Özgürlüğü, Ankara 1996.
- Özek, Çetin “Devletin Şahsiyeti Aleyhine Cürümlerin Genel Prensipleri”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 32, Sayı 2, 1966.
- Özek, Çetin, “Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümlerde Cezalandırılan Hazırlık Hareketleri (TCK. madde 168-171)”, Journal of Istanbul University Law Faculty, Cilt 29, Sayı 3, 2011.
- Özek, Çetin, “Suç Teşkil Eden Fiillerin Övülmesi ve TCK’nun 142/4. Maddesi İle İlgili İki Yargıtay Kararı, İÜHFMC Cilt 33, Sayı 3, 1967.
- Özek, Çetin, “Türk İtalyan Ceza Hukukunda Sosyal Sınıf Kavramı”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Sayı 1, İstanbul 1967.
- Özek, Çetin, Siyasi İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler (TCK. madde 146-151, 168-173), İstanbul 1967.
- Özek, Çetin, Türk Basın Hukuku, İstanbul 1978.
- Özgenç, İzzet, “Düşünceyi Açıklama Hürriyeti ve Ceza Hukuku”, 75. Yılında Cumhuriyet ve Hukuk Sempozyumu, Diyarbakır 1998.
- Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. bs., Ankara 2017.
- Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. bs., Ankara 2013.
- Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. bs., Ankara 2014.
- Özgenç, İzzet, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Genel Hükümler, 2. bs., Ankara 2005.
- Özipek, Bekir Berat, “Din ve Vicdan Özgürlüğü: Türkiye İçin Bir Anayasal Çerçeve Önerisi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 19, 2011.
- Özlu, Ceren Ezgi, ABD Yüksek Mahkemesi ve İHAM Kararları Işığında İfade Özgürlüğü ve Nefret Söylemi, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015.
- Öztürk, Bahri (Edt.), Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.
- Öztürk, Bahri / Erdem, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 17. bs., Ankara 2017.
- Parlar, Ali / Hatipoğlu, Muzaffer, Türk Ceza Kanunu Yorumu – (151 – 229. maddeler), Cilt III, 3. bs., Ankara 2010.
- Paşaoğlu, Yaşar Salih, “Açık ve Mevcut Tehlike Kriteri ve Türk Hukuk Sistemine Yansımaları”, Liberal Düşünce Dergisi, Sayı 51-52, Yaz-Sonbahar 2008.
- Pekin, Hüseyin, “İsviçre Hukukunda Din ve Vicdan Özgürlüğü Üzerine”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 2, 2000.
- Perry, Barbara / Bell, James G., Outside Looking In: The Community Impacts of Anti-Lesbian, Gay, and Bisexual Hate Crime, Journal of Homosexuality, 62, 98 – 120, 2015.

- Prosecuting Hate Crimes: A Pratical Guide”, International Association of Prosecuters, 2008.
- Resmî Gazete, 8458 sayılı, 15 Temmuz 1953.
- Ruhi, Mehmet Emin, “ABD’de Düşüncüyü Açıklama Özgürlüğünün Sınırlandırılmasında Uygulanan Ölçütler ve Bozguncu Faaliyetlere Karşı Alınan Önlemler Çerçevesinde Düşüncüyü Açıklama Özgürlüğü”, Kazancı, Sayı 8, Nisan 2005.
- Sağlam, Hadi / Çolak, Mehmet / Gökbayır, Sema, “İslam Ceza Hukuku’nda Haksız Tahrik’in Ceza İndirimine Etkisinin Değerlendirilmesi”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, 2012.
- Sağlam, Musa, “Terörle “Bağlantılı Söylem veya Eylemler Kapsamında İfade Hürriyetinin Sınırları (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Güncel Kararları Işığında)”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Volume 0, Sayı 7, 2015-2016.
- Salihpaşaoğlu, Yaşar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türkiye: Bazı Rakamlar ve Gerçekler, GÜHFD, Cilt: 13, Sayı: 1, 2009.
- Sancar Yalçın, Türkan, Türklüğü, Cumhuriyeti, Meclisi, Hükümeti, Adliyeyi, Bakanlıkları, Devletin Askeri ve Emniyet Muhafaza Kuvvetlerini Alenen Tahkir ve Tezyif Suçları (Eski TCK m. 159/1 – Yeni TCK m. 301/1 – 2), Ankara 2006.
- Savaş, Vural / Mollamahmutoğlu, Sadık, Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu, Cilt II, 3. bs., Ankara 1995.
- Savaş, Vural / Mollamahmutoğlu, Sadık, Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu, Cilt II, (Madde 96-324), 2. Baskı, Ankara, 1998.
- Schönke/Schröder, Strafgesetzbuch Kommentar, C.H. BECK, 29., neu bearbeitete Auflage 2014.
- Senkeri, Tarık, Anayasal Kuruluşları Tahkir ve Tezyif Cürümleri, İstanbul 1996.
- Sınar, Hasan, Türk Hukukunda Nefret Suçlarına İlişkin Yasal Düzenleme Çalışmaları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 19, Sayı 2, 2013.
- Sinem Hun Başvurusu, (Başvuru Numarası: 2013/5356), Karar Tarihi: 8/5/2014, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> (son erişim tarihi: 28.11.2020).
- Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. bs., Ankara, 2005.
- Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. bs., Ankara 2016.
- Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler (Kişi ve Mala Karşı Cürümler), Cilt 2, Ankara 1996.
- Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 11. bs., Ankara 2016.
- Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 8. bs., Ankara 2010.

- Sunay, Reyhan, Avrupa Sözleşmesi'nde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları, Ankara 2001.
- Şafak, Ali, Ceza Hukuku (Genel ve Özel Hükümler), 1. bs., Ankara 2005.
- Şen, Ersan / Ervan, Mehmet Vedat, Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik ve Aşağılama Suçları, <https://sen.av.tr/tr/makale/halki-kin-ve-dusmanliga-tahrik-ve-asagilama-suclari>, (son erişim tarihi: 03.03.2022).
- Şen, Ersan, "Türk Ceza Kanunu'nun 312/II. Maddesinin Mevcut Haliyle Muhafazası Üzerine", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2000, s. 21-28.
- Şirin, Tolga / Duymaz, Erkan / Yıldız, Deniz, Türkiye'de Din ve Vicdan Özgürlüğü: Sorunlar, Tespitler ve Çözüm Önerileri, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi, Ankara 2016.
- Tanör, Bülent, Siyasal Düşünce Hürriyeti ve 1961 Anayasası, İstanbul 1969.
- Tekinsoy Okay, Özge, "Avrupa Kamu Düzeni Kavramı", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1 Sayı 1, Bahar 2011.
- Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, R. Mustafa, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 9. bs., İzmir 2013.
- Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, Rıfat Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 7. bs., Ankara 2010.
- Teziç, Erdoğan, "Türkiye'de Siyasal Düşünce ve Örgütlenme Özgürlüğü", Anayasa Yargısı, Cilt VII, Ankara, 1990.
- Timur, Hıfzı, "Devletler Hususî Hukukunda Amme İntizamı", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 7, Sayı. 4, 1941.
- Toroslu, Haluk, "Kamu Barışına Karşı Suçlar Bakımından Tahrik Kavramı", Ankara Üniversitesi Yayınları: Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Ankara 2015.
- Toroslu, Nevzat, "Objektif Cezalandırılabilirlik Şartları", Uğur Alacakaptan'a Armağan, Cilt. I, İstanbul 2008.
- Toroslu, Nevzat, Ceza Hukuku Özel Kısım, 7. bs., Ankara 2013.
- Trager, Robert / Dickerson, Dona L, Freedom of Expressions in the 21 st Century, California, 1999.
- Turhan, Mehmet, "Düşünce Özgürlüğü ve 1982 Anayasası", Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 4, 1988.
- Turhan, Mehmet, Anayasanın Yorumlanmasında Felsefi Yaklaşım: Ronald Dworkin'e Göre Anayasanın Ahlaksal Okunuşu, Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan, Cilt II, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 391, Ankara 2013.
- Tülen, Hikmet, 3.10.2001 Tarihli ve 4709 Sayılı Kanun'la Yapılan Anayasa Değişiklikleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme, AÜEHF'nin 10. Öğretim Yılına Armağan, Cilt 5, Sayı 1, 2001.

- Tümer, Günay, “Din”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt IX, İstanbul 1994.
- Türay, Aras, Nefret Söylemi Bağlamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik Suçu, Ankara 2016.
- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Ayrımcılıkla Mücadele 2018 Yılı Raporu, Ankara, 2019.
- Ulusoy, Ali D, Türk Laikliği'nin Hukuksal Çerçevesi, Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan, Cilt II, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 391, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2013.
- Ulusoy, Sümeyye, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında İfade Özgürlüğü”, Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2019.
- Urhal, Ömer, Küreselleşen Dünyada Güvenlik, 2. bs., Ankara 2009.
- Uslu, Cennet, “Nefret Söylemi Suçu Versus İfade Hürriyeti”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 38, Kütahya 2013.
- Uygun, Oktay, “Siyasi Partilerin Kapatılması Rejiminin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, Anayasa Yargısı, Sayı 17, 2000.
- Ünal, Şeref, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Türk İç Hukukuna Etkileri, s. 63, 64, <http://www.anayasa.gov.tr> (son erişim tarihi: 22.02.2021).
- Üzülmez, İlhan / Akkaş, Ahmet Hulusi, “Suçun Yapısında Objektif Cezalandırılabilir Şartları”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2007.
- Vallois, Henri-V, İnsan Irkları, (Çeviren Seniha Tunakan), Ankara 1975.
- Vardal, Zeynep Burcu, “Nefret Söylemi ve Yeni Medya”, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2015.
- Vural, Hasan, “Anayasada Din Özgürlüğü”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 69, Sayı 2, 2014.
- Walters, Mark / Brown, Rupert / Wiedlitzka, Susann, “Causes and Motivations of Hate Crime”, Equality and Human Rights Commission, 2016.
- Weiwei, Li, “Equality and Non-Discrimination Under International Human Rights Law”, Norwegian Centre for Human Rights University of Oslo, Research Notes 03, 2014.
- Willaime, Jean Paul, “Dinin Tanımlanması Meselesi”, (Çeviren Keskin, H / Alperen, A), Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2003.
- Williams, Wendy, “Hate Crime: What Do Victims Tell Us?”, HMICFRS Research Paper, 2018.
- www.rtuk.gov.tr/UstKurulKarar/Detay/11540, (son erişim tarihi: 15.01.2022).

- Yakış, Yaşar, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Bir Kararı ve Bu Kararın Yansımaları”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı 48, 2014.
- Yalvaç, Gürsel, *Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2004.
- Yapıcı, Havvana, “Avrupa Ceza Kanunlarında Yer Alan Devletin Kurum, Organ, Değer ve Sembollerine Karşı Suçlar Bağlamında Türk Ceza Kanunu’nun 301. Maddesi”, *Yasama Dergisi*, Sayı 7, Ekim – Kasım 2007.
- Yargıtay 1. CD., T 14.10.1955, E 2861, K 1897.
- Yargıtay 1. CD., T 25.9.1945, E, 1945/2547, K 1945/2056.
- Yargıtay 14. CD., T 8.5.2013, E 2012/9596, K 2013/5590.
- Yargıtay 18 CD., T 5.6.2017, E 2015/33181, K 2017/7063.
- Yargıtay 18 CD., T 7.5.2018, E 2016/10285, K 2018/6877.
- Yargıtay 18. CD., T 12.10.2017, E 2015/41506, K 2017/10865.
- Yargıtay 18. CD., T 13.2.2018, E 2016/3043, K 2018/1612.
- Yargıtay 18. CD., T 15.6.2017, E 2015/34444, K 2017/7936.
- Yargıtay 18. CD., T 17.4.2017, E 2015/21771, K 2017/4270.
- Yargıtay 18. CD., T 19.3.2018, E 2016/5629, K 2018/3889.
- Yargıtay 18. CD., T 21.2.2018, E 2016/4378, K 2018/2268.
- Yargıtay 18. CD., T 27.3.2018, E 2018/733, K 2018/4316.
- Yargıtay 18. CD., T 28.2.2018, E 2016/6048, K 2018/2813.
- Yargıtay 18. CD., T 4.4.2018, E 2015/30278, K 2018/5063.
- Yargıtay 18. CD., T 5.12.2017, E 2015/43917, K 2017/14349.
- Yargıtay 18. CD., T 5.2.2018, E 2016/2611, K 2018/1031.
- Yargıtay 18. CD., T 5.6.2017, E 2015/35315, K 2017/7045.
- Yargıtay 18. CD., T 7.4.2016, E 2015/16945, K 2016/7170.
- Yargıtay 2. CD., T 1.2.2007, E 2006/7426, K 2007/1337.
- Yargıtay 2. CD., T 13.2.2012, E 2012/37966, K 2012/2776.
- Yargıtay 2. CD., T 14.1.2013, E 2011/20834, K 2013/24.
- Yargıtay 2. CD., T 21.1.2014, E 2011/39127, K 2014/1217.
- Yargıtay 2. CD., T 30.1.2013, E 2011/21398, K 2013/1551.
- Yargıtay 4. CD., T 1.11.2007, E 2006/4781, K 2007/8616.
- Yargıtay 4. CD., T 16.12.2008, E 2008/17487, K 2008/22043.
- Yargıtay 4. CD., T 27.3.2014, E 2013/1773, K 2014/9702.
- Yargıtay 4. CD., T 30.3.2010, E 2008/9037, K 2010/5667.
- Yargıtay 8 CD., T 28.2.2012, E 2009/19091, K 2012/6024.
- Yargıtay 8. CD, T 4.6.2012, E 2010/12318, K 2012/18956.

- Yargıtay 8. CD., E 1999/10953, K 1999/16748.
- Yargıtay 8. CD., T 10.6.1994, E 1994/6163, K 1994/7188.
- Yargıtay 8. CD., T 12.10.2015, E 2014/35434, K 2015/22535.
- Yargıtay 8. CD., T 12.7.2007, E 2007/5222, K 2007/5583.
- Yargıtay 8. CD., T 13.3.2012, E 2009/16578, K 2012/7989.
- Yargıtay 8. CD., T 17.10.2001, E 2001/12263, K 2001/14853.
- Yargıtay 8. CD., T 18.6.1974, E 1974/2, K 1974/2.
- Yargıtay 8. CD., T 20.6.2012, E 2010/6293, K 2012/21247.
- Yargıtay 8. CD., T 22.6.2004, E 2004/2930, K 2004/5686.
- Yargıtay 8. CD., T 24.10.2011, E 2011/12722, K 2011/11522.
- Yargıtay 8. CD., T 29.06.2004, E 2003/6702, K 2004/5969.
- Yargıtay 8. CD., T 4.6.2012, E 2010/12318, K2012/18956.
- Yargıtay 8. CD., T 6.2010, E 2008/12749, K 2010/8007.
- Yargıtay 8. CD., T 8.10.2014, E 2013/16829, K 2014/9196.
- Yargıtay 9. CD., E 2006/711, K 2006/2497.
- Yargıtay CGK., T 15.3.2005, E 2004/8-201, K 2005/30.
- Yargıtay CGK., T 23.11.2004, E 2004/8-130, K 2004/206.
- Yargıtay CGK., T 23.11.2004, E 2004/8-130, K 2004/206.
- Yargıtay CGK., T 26.05.1986, E 1985/9-596, K 1986/293.
- Yargıtay CGK., T 27.10.1998, E 1998/8-247, K 1998/335.
- Yargıtay CGK., T 27.10.1998, E 1998/8-247, K 1998/335.
- Yargıtay CGK., T 29.04.2008, E 2007/8-244, K 2008/92.
- Yargıtay CGK., T 29.4.2008, E 2007/8-244, K 2008/92.
- Yargıtay CGK., T 5.12.1966, E 1966/276 – 1966/456 K
- Yarsuvat, Duygun, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti ve İlgili Ceza Hükümleri, İstanbul 1968.
- Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, Türk Ceza Kanunu, Cilt V Madde 197 – 251, 2. bs., Ankara 2014.
- Yaşar, Osman / Gökcan, Hasan Tahsin / Artuç, Mustafa, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt V, 1. bs., Ankara 2010.
- Yaşar, Osman, Uygulamada Türk Ceza Yasası, Genel Hükümler, Ankara 2000.
- Yenisey, Feridun / Plageman, Gottfried, Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB), 2. bs., İstanbul 2015.
- Yenisey, Feridun, “Türk Ceza Hukukununun 24 Yılı: 1960-1984”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 50, Sayı 1, 1984.

Kaynaklar

- Yıldırım, Mustafa Zeki, "5237 Sayılı Ceza Kanununda Bir Suç Fiili: Aşağılamak", EÜHFD, Cilt 7, Sayı 1, 2012.
- Yokuş Sevik, Handan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018.
- Yurtcan, Erdener, Yargıtay Kararları Işığında Kabahatler Kanunu ve Yorumu, 2. bs., Ankara 2016.
- Yüzbaşıoğlu, Necmi, İnsan Hakları Uluslararası Sözleşmelerinin İç Hukukta Doğrudan Uygulanması (Anayasa 90/son), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sayı 76, 2005.
- Zafer, Hamide, "Halkın Bir Kısmını Aşağılayacak ve İnsan Onurunu Zedeleyecek Şekilde Tahkir Etme Cürmü (TCK m.312/3)", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 62, Sayı 1-2 Bahar 2004.
- Zafer, Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75, İstanbul 2013.
- Zana / Türkiye, B. No: 69/1996/688/880, 25.11.1997, s. 58 – 61, <https://hudoc.echr.coe.int>, (son erişim tarihi: 15.04.2021).
- Zelezny, John D, Communications Law, Liberties, Restraints, and the Modern Media, 2. ed., Belmont, 1997.
- Zengin, Mehmet Ali, "AİHM'nin Hasan ve Eylem Zengin – Türkiye Kararının Değerlendirilmesi", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 19, Sayı 2, 2011.